

Bitkilendirme Tasarım Kriterleri Bağlamında Doğal Türlerin Kentsel Boşluk Alanlarında Değerlendirilmesi: Bartın, Türkiye

Banu BEKÇİ¹, Mustafa VAR², Gaye TAŞKAN¹

¹Bartın Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bartın

²Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Trabzon

Eser Bilgisi:

Araştırma makalesi

Sorumlu yazar: Banu BEKÇİ, e-mail: bekcibanu@hotmail.com

ÖZET

Kentlerdeki yoğun yapılaşmalardan dolayı ortaya çıkan tanımlanmamış açık yeşil alanlar kent kimliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle özel mülkiyet içerisinde yer almayan bu tip küçük kamusal alanların bakımları düzenli bir şekilde yapılamamaktadır. Çalışmaya konu olan Bartın kentindeki bazı kentsel boşluk alanlar (atıl alanlar), birbirini takip eden bir bölge içerisinde seçilmiştir. İnsanların en çok kullandıkları ve şehir merkezine yakın alanlardan seçilen 5 farklı proje alanında 5 farklı bitkilendirme tasarım kriteri (harmoni ve kontrast, denge, vurgu, dizi ve çeşitlilik) kullanılmıştır. Seçilen alanlara yapılan SWOT analizi (güçlü, zayıf, fırsat ve tehdit) sonucuna göre uygulama alanlarına yapılacak tasarım kriterlerine karar verilmiştir. Bitkilendirme tasarımlarının her birinde egzotik tür kullanımı yerine Bartın kentine ait doğal türler (*Acer campestre*, *Sorbus torminalis*, *Pyracantha coccinea*, *Cerastium tomentosum*, vb.) kullanılmıştır. Doğal türler kullanılarak yapılan bitkilendirme tasarımlarında sokak peyzajına yönelik tasarım kriterleri önerilerek, alternatif sokak peyzajı tasarımları geliştirilmiştir.

The Evaluation of Bartın's Natural Species in Urban Space Areas with Regard to Plantation Design Criteria: Bartın, Turkey

Article Info:

Research article

Corresponding author: Banu BEKÇİ, e-mail: bekcibanu@hotmail.com

ABSTRACT

Undefined open green areas in urban areas caused by dense housing negatively affect in the identity of cities. For such public areas which are not regarded as private property, there have not yet been any considered landscaping settings. The inert areas which are addressed in this study are chosen from Bartın city. In this study, five different project areas which are frequently used by people in the city center of Bartın are used to form five different plantation criteria (harmony and contrast, balance, emphasis, sequence and diversity). After SWOT analyses, design criterias have been established. In each step of plantation designs, species which are highly coherent with the area (harmony and contrast, balance, emphasis, sequence and diversity etc.) have been used instead of applying exotic species. In plantation designs which were accomplished in regard to natural species, street landscaping criterias were offered and this yielded to alternative designs.

Keywords: Under-utilized space, Inactive space, Planting design criteria

GİRİŞ

Kentsel alanlardaki atıl yeşil alanlar günümüz kentlerinin önemli bir sorunu haline gelmiştir. Hızlı büyüyen kent merkezlerinde özellikle kentlerin ilk yerleşim alanlarında terkedilmiş ya da verimli kullanılmayan kentsel mekânlara sıkça rastlanılmaktadır (Karaşah 2012). Politik, ekonomik, mekânsal ve kültürel nedenlerden dolayı sağlıklı kentsel dönüşüm süreci içerisinde değerlendirilemeyen bu tür açık yeşil alanlar çağdaş kent planlamacılarının ve mimarların ilgilendiği önemli kentsel problemlerin başında gelmektedir (Cırık 2005).

Modern kentlerin çoğu kullanılmayan kentsel boşluk alan problemleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Trancik (1986), kentlerdeki rıhtımlar, tren garları, askeri alanlar ve endüstriyel bölgelerden oluşan kentsel boşluk alanlarının kent merkezlerinden daha uzak yerlere taşınmasını önermektedir. Böylece bozulan park alanları ve sosyal konutların yenilenerek amacına hizmet etmesi sağlanarak kentlerin formları ve sınırları korunmasını amaçlamamıştır fakat bu durumun günümüzde bazı tartışmalara neden olacağı da aşikârdır.

Atıl açık yeşil alanlar yerine Moore'un (2002)'da sıkça kullandığı kentsel boşluklar tanımı ekonomik, siyasi ve kültürel olarak üç mekanizma altında sıkça irdelenmektedir. Sanayileşen dünyadaki yeniden yapılanmalar kentsel boşlukların sayısında da bir patlamaya neden olmuştur (Grönlund 1994). Toplum ekonomisindeki yeniden yapılanma kentsel boşluklarında yeniden yenilenmesine olanak sunmaktadır (Moore 2002). Aruninta'nında (2002) üzerinde durduğu gibi teknolojik gelişim ve ekonomik büyüme nedeniyle büyük kentlerde yaşayan insanlar, bu tip kentsel

boşluklar, rehabilite edilemediği için evlerinde daha çok vakit geçirmeye başlamışlardır.

Kent içerisindeki açık yeşil alanlar sistemine katkıda bulunan ve rekreasyonel faaliyetlere olanak sağlayan kentsel yeşil alanlar kent için oldukça önemli alanlardır (Konaklı ve Önder 2005). Doğal çevreden hızla uzaklaşıp kendi oluşturduğu yapay çevrede yaşamaya başlayan kent insanı, doğa ile iç içe olabileceği sağlıklı, dengeli, yenileyici ve yararlı alanlara giderek önem vermeye başlamıştır (Smardon 1990).

Peyzaj Mimarlığının vazgeçilmez öğelerinden birisi de bitkisel obje ve bunların oluşturdukları bitki kompozisyonlarıdır (Robinson, 1992). Bitkilendirme tasarımlarında görsel niteliği yüksek mekân oluşturmanın yanı sıra bitkisel strüktürlerin (yaprak, çiçek ve meyve) kullanımları da oldukça önem teşkil etmektedir (Robinson, 1992; Leszczynski, 1999; Dee, 2001; Gültekin, 1990). Tasarımcılar bitkileri hem işlevsel hem de estetik açıdan tüm karmaşıklıkları ile hassas bir şekilde kullanarak sürdürülebilir peyzaj yaratmaktadır (Carpenter ve Walker, 1990; Scarfone, 2007). Ancak peyzajın sürdürülebilirliği bitkilendirme tasarım kriterlerinin (armoni ve kontrast, denge, vurgu, dizi ve çeşitlilik) birbirleri ile uyum içerisinde kullanılmaları ile mümkün olmaktadır (Booth, 1990).

Doğal bitki örtüsü oldukça zengin olan ülkemizdeki peyzaj mimarlığı uygulamalarında bu zengin kaynaktan yeterince yararlanılamamaktadır. Kamu kurumları, rekreasyon alanları, refüjler ve özellikle ev bahçelerindeki bitkisel uygulamalarda kullanılan bitkilerin büyük bir kısmını yabancı orijinli egzotik bitki türleri oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra kırsal alanlarda doğal peyzajın yeniden kazandırılmasına yönelik yapılan

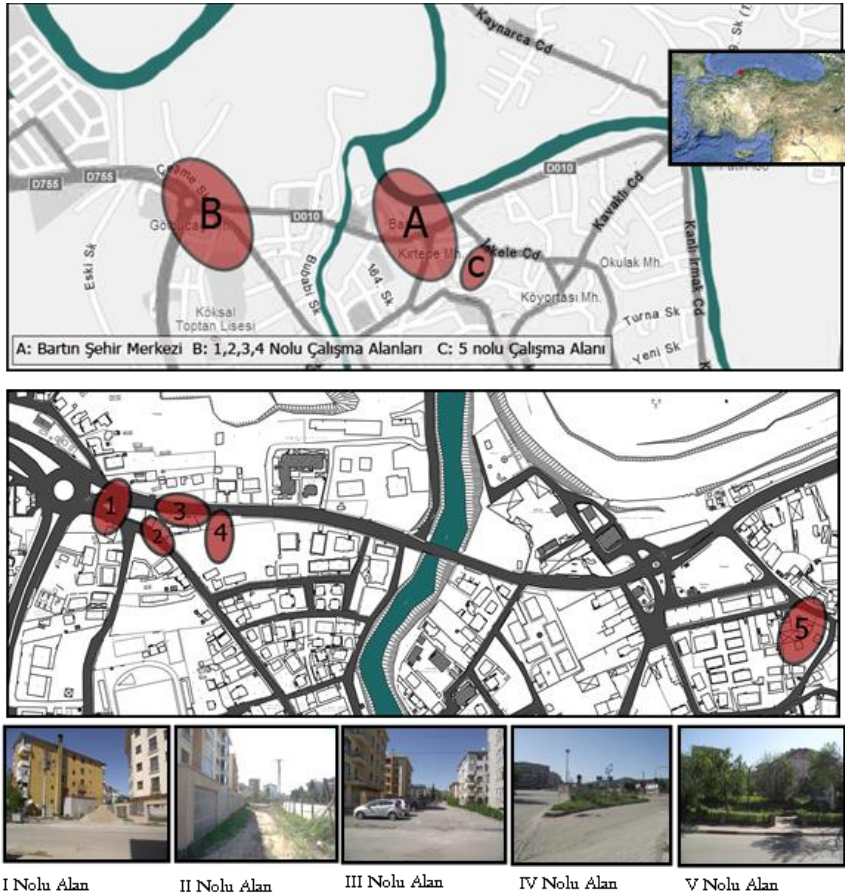
rehabilitasyon çalışmalarında bile birçok yabancı orijinli bitki türüne yer verildiğinden dolayı bozulan mevcut yapı giderek daha kötü bir durum almaktadır (Bekci, 2010). Bu tip olumsuz durumlarla karşılaşmamak için yapılması düşünülen peyzaj düzenlemelerinde doğal bitki türlerinin kullanılmasına daha fazla özen gösterilmelidir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Çalışma Alanı

Bartın, Türkiye'nin içinden nehir geçen birkaç kentinden biridir. Kent merkezinde bulunan Halatçıyaması Tepesi (109,71m) ile Kırtepe (61,6 m), kent merkezinde 20m kadar yükseklikte birleşik bir beşik sırt oluşturmaktadır. Geleneksel dokusu ile bir yarımada görünümünde olan (Cengiz

2012) Bartın ili 32° 22' doğu boylamı, 41° 40' kuzey enlemi arasında (Anonim, 1998) yaklaşık 2143 km² yüzölçümüne sahip olup kent merkezinin toplam nüfusu 184.178'dir (Cengiz, 2008). Çalışma alanı Avrupa-Sibirya (Euro-Siberian) bölgesinin Euxine (Eux) alt bölgesinde ve Davis'in grid sistemine göre A4 karesinde yer almaktadır (Davis ve ark. 1998). Çalışmada değerlendirmeye alınan farklı özelliklere sahip alanlar Bartın kentinin Gölbucağı Mahallesi'nden seçilmiştir. I Nolu alan kullanıcıların rahatlıkla görebileceği bir alandan kavşak noktasından seçilmişken, II nolu alan konutların arasında kalan bir alandan, III nolu alan çevre yolu üzerinden, IV nolu alan çevre yolu ile konutları birleştiren kısımdan, V nolu alanda park olarak tasarlanmış fakat kullanıcılar tarafından kullanılmayan bir park alanından seçilmiştir.

Şekil 1. Çalışma alanı (Bekci, 2012; fotoğraflar orijinal, 2012)

Veri Toplama

Çalışmada kentsel boşlukların belirlenmesinde Bartın Belediyesi'ne ait imar planlarından ve arazi çalışmalarında çekilen fotoğraflardan (Canon IXUS 55 dijital fotoğraf makinesi kullanılmıştır.) yararlanılmıştır. Seçilen kentsel boşluklarda farklı tasarım yaklaşımları kullanılacağı için birbirlerine yakın farklı işlevlere ve yüzölçümlerine sahip alanların seçilmesine dikkat edilmiştir. Seçilen alanlar içerisindeki en büyük alan 102m² ile III nolu alan iken en küçük alanda 532m² ile IV nolu alandır.

Bitkilendirme tasarım kriterlerini kullanarak Bartın kentine ait doğal türlerin kentsel boşluklarda değerlendirilmesine yönelik yapılan bu çalışma 3 aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar;

I. Aşama: Çalışmada kullanılmak üzere seçilen 5 kentsel boşluk alanına Swot analizi uygulaması yapılmıştır. Yapılan Swot analizi değerlendirmesi ile seçilen alanların güçlü ve zayıf yönleri ile birlikte, fırsatları ve tehditleri de ortaya koyularak alanların olanaklılıkları tespit edilmeye çalışılmıştır (Ansoff, 1987; Brooksbank, 1996).

II. Aşama: Seçilen alanlardaki mevcut doğal türler yapılan illüstrasyonlar da değerlendirmeye alınmış olup mevcut egzotik türler yerine ise bitkilendirme tasarımları açısından önemli özellikleri sahip yöresel doğal türler (Tablo 1) önerilmiştir (Davis ve ark. 1998).

III. Aşama: Seçilen her bir alanın olanaklılıkları değerlendirilerek, her bir alan için farklı tasarım ilkeleri kullanılmıştır. Seçilen 5 farklı kentsel boşluk alanları için Robinson (1992), Booth (1990) ve Leszczynski (1999)'nin bitkilendirme tasarım kriterlerinde önerdikleri 5 farklı tasarım kriteri değerlendirmeye alınmıştır. Bu kriterler

armoni ve kontrast, denge, vurgu, dizi ve çeşitlilik olup bitkilendirme tasarımlarında en çok kullanılan kriterlerin başında gelmektedir.

Seçilen kentsel boşluk alanlarının kent merkezindeki konumları Google Earth görüntüleri ile tespit edildikten sonra, fotoğraflama işlemleri tamamlanmıştır. Bartın Belediyesinden alınan imar paftaları ile Autocad 2010 programı kullanılarak alanların planları ve kesitleri çizilerek, bitkilendirme tasarımlarında kullanılmak üzere seçilen tasarım kriterleri doğrultusunda yapılan tasarımların Photoshop CS5, Google Sketchup ve Lumion 3D programları kullanılarak öneri illüstrasyonları oluşturulmuştur.

BULGULAR

Çalışmada elde edilen bulgular kentsel boşluk alanlarının (i) Swot analizi sonuçlarını (kentsel boşluk alanlarının güçlü yönleri, zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri), (ii) Doğal tür kullanımlarını ve (iii) Bitkilendirme tasarım kriterlerine göre (armoni ve kontrast, denge, vurgu, dizi ve çeşitlilik) değerlendirilmelerini içermektedir.

Kentsel Boşluk Alanlarının Swot Analizi Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Çalışmada kullanılmak üzere seçilen kentsel boşluk alanlarının her biri için ayrı ayrı swot analizi değerlendirilmesi yapılmıştır (Tablo 1). Swot analizi sonuçlarına göre tasarımlarda kullanılmak üzere bitkilendirme tasarım kriterlerine karar verilmiştir.

Kentsel Boşluk Alanlarında Kullanılacak Doğal Türlerin Değerlendirilmesi

Bitkilendirmenin birinci temeli, mekân yaratmanın yanı sıra görsel nitelikli dekoratif mekânlarda oluşturmaktır. Bu nedenle yaprak, kabuk, çiçek ve meyvenin

detayları mekânın karakterini ve niteliğini oluşturan en önemli unsurlardır. Dekoratif ve görsel karakterli bitkilendirme türleri başarının anahtarı olarak gösterilebilir. Egzotik tür kullanımlarının yoğun olduğu ülkemizde peyzaj kalitesi yüksek sayısız doğal tür (Davis ve ark. 1998) bulunmaktadır (Bekci, 2010). Tablo 1’de peyzaj kalitesi bakımından değerlendirilmeye alınan doğal türlerden bazıları bitkilendirme tasarım kriterlerinde kullanılmak üzere seçilmiştir.

Bitkilendirme tasarımlarında; *Abies nordmanniana subsp. nordmanniana* piramidal yapısıyla, *Juniperus communis* L. var. *saxatilis* in mavimsi-gri iğne yapraklarının yayılcı formda olması, *Juniperus excelsa* M. Bieb.’in gri-yeşil yapraklarının yuvarlak formda olması, *Taxus baccata* L.’in sık dallı ve kırmızı meyvelere sahip olması, *Acer campestre*’nin sarımsı sonbahar renklenmesi, *Fagus orientalis* Lipsky.’nin sonbahar renklenmesi ile boylu bir ağaç olması, *Laurus nobilis* L.’nin yoğun sarı çiçekleri ile herdemyeşil olması, *Sorbus domestica* L.’nin iri sarımsı kırmızı meyveleri ile sonbahar renklenmesine sahip olması, *Sorbus torminalis* L.

Crantz.’in beyaz çiçekleri ve sonbaharda kızarması, *Quercus robur* L.’un sonbaharda kızarması ve boylu bir olması, *Ulmus minor* Miller ssp. *Minor*’un sararan yapraklarla yuvarlak formda bir yapıya sahip olması en önemli tercih nedenlerinin başında gelmektedir.

Seçilen ağaç, ağaççık ve yerörtücüler arasındaki dengeyi sağlamak içinde kullanılan çalılarda; *Buxus sempervirens* L.’nin herdemyeşil ve ince dokulu olması, *Erica arborea* L.’nin yoğun beyaz çiçekleri ile herdemyeşil olması, *Ligustrum vulgare* L.’nin beyaz çiçekleri ile budanabilir olması, *Pyracantha coccinea* M. Roemer’ın beyaz çiçekli ve kırmızı meyveli olması, *Rhododendron ponticum* L.’un mor çiçekleri ile herdemyeşil olması bitkilendirme tasarımlarında ele alınan kısımlarıdır.

Tasarımlarda bütünleyici bir unsur olarak kullanılan yer örtücüleri (*Bellis perennis* L., *Crocus speciosus* Bieb. subsp. *speciosus* Bieb., *Dianthus anatolicus* Boiss., *Iris kerneriana* ASCHERSON ET SINT. EX BAKER, *Muscari armeniacum* LEICHTLIN EX BAKER, *Sedum acre* L.) ise sadece kapaticılık ve renklenme özellikleri bakımından ele alınmıştır.

Tablo 1. Kentsel boşluk alanlarına yapılan swot analizi değerlendirmeleri

Kentsel Boşluk Alanları		SWOT ANALİZİ	
1 Nolu Alan 	Güçlü Yönler	√ Karabük-Zonguldak kara yolu yakınında bulunması, √ Bartın limanı yolu, Karabük-Zonguldak yolu ve kent merkezini birbirine bağlayan bir odak nokta olması	
	Zayıf Yönler	√ Alanın görsel ve estetik açıdan zayıf olması, √ Alanın işlevsel yönden eksikliğinin bulunması, √ Bitkilerin düzensiz kullanılması, √ Kavşağı çevreleyen bir yaya yolunun bulunmaması	
	Fırsatlar	√ Karşılama ve odak noktası olma niteliği taşıması, √ Geçiş noktası olması	
	Tehditler	√ Kavşağı çevreleyen bir yaya yolunun bulunmaması, √ Trafik lambası eksikliği, √ Kavşağı çevreleyen yolda rögar kapağının düzensiz olması	
	Güçlü Yönler	√ Araç yoluna yakın yerde olması, √ Çevresinde konutların bulunması, √ Ulaşılabilirliğinin olması, √ Karabük-Zonguldak yoluna yakınlığı	
2 Nolu Alan 	Zayıf Yönler	√ Alanın görsel olarak çekici olmaması, √ Bitki kullanımı eksikliği, √ Yapısal elemanların düzensiz kullanımı, √ Alanda trafo ve çöp kutularının olması	
	Fırsatlar	√ Estetik ve fonksiyonel kullanımlar için uygun bir alan olması, √ Alan ve yakın çevresinin ekolojik ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir alan olması	
	Tehditler	√ Alan içerisinde trafonun bulunması, √ Alanın kuzey sınırından geçen elektrik hattı, √ Alanın ana yola olan yakınlığı	
	Güçlü Yönler	√ Site önünde bulunması nedeni ile karşılama alanı olarak kullanılması, √ Rekreatif aktivite kullanımına elverişli olması, √ Kullanıcılar için tanımlı bir alan oluşturması, √ Mekanın yaya erişilebilirliğinin olması	
	Zayıf Yönler	√ Bitki kullanımı eksikliğinin olması, √ Yapısal elemanların düzensiz kullanımı, √ Alanın işlevsel biçimde kullanılmaması	
3 Nolu Alan 	Fırsatlar	√ Alanın karşılama alanı niteliğinde olması, √ Alanın hem estetik hem de fonksiyonel kullanımlara uygun olması	
	Tehditler	√ Alanın kuzey sınırına bitişik bulunan araç yolu, √ Alanın kuzey sınırından geçen elektrik hattı	
	Güçlü Yönler	√ Alanın ulaşılabilir olması, √ Sitenin otopark alanı olarak kullanıldığı için kullanıcı yoğunluğunun fazla olması	
	Zayıf Yönler	Alanın görsel kalitesinin düşük olması, √ Alanın işlevsel yönünün zayıf olması, √ Bitki kullanımı eksikliği, √ Yapısal elemanların düzensiz kullanımı	
	Fırsatlar	√ Hem estetik hem de fonksiyonel kullanımlar için uygun olması, √ Çevrenin görsel kalitesini arttırabilecek bir alan olması, √ Otopark alanı kullanımına uygun olması	
4 Nolu Alan 	Tehditler	√ Alanın kuzey sınırından geçen elektrik hattı, √ Alanın ana yola olan yakınlığı	
	Güçlü Yönler	√ Alanın ulaşılabilir olması, √ Eski terminal alanına yakın olması, √ İnsanların rekreatif faaliyetlerini karşılayabilir olması	
	Zayıf Yönler	√ Alanın görsel kalitesinin zayıf olması, √ Bitkilerin bakımsızlığı, √ Bitki ve yapısal elemanların düzensiz kullanılması, √ Donatı elemanı eksikliği, √ Alanı çevreleyen yaya yolunun standartlara uymaması	
	Fırsatlar	√ Köşe noktasında bulunması, √ Ulaşımın kolay olması, √ Eski terminal alanına yakın olması, √ Çevresinin görsel ve estetik açıdan görünümünü güçlendirebilecek bir yere sahip olması	
	Tehditler	√ Yaya yolunun standartlara uygun olmaması, √ Alanın içerisinde elektrik direğinin bulunması.	
5 Nolu Alan 			

Tablo 2. Kentsel boşluk alanlarda yapılacak tasarımlar için önerilen Bartın kentine ait doğal türlerin; genel özellikleri, tasarıma katkısı ve fonksiyonellik açısından değerlendirilmesi

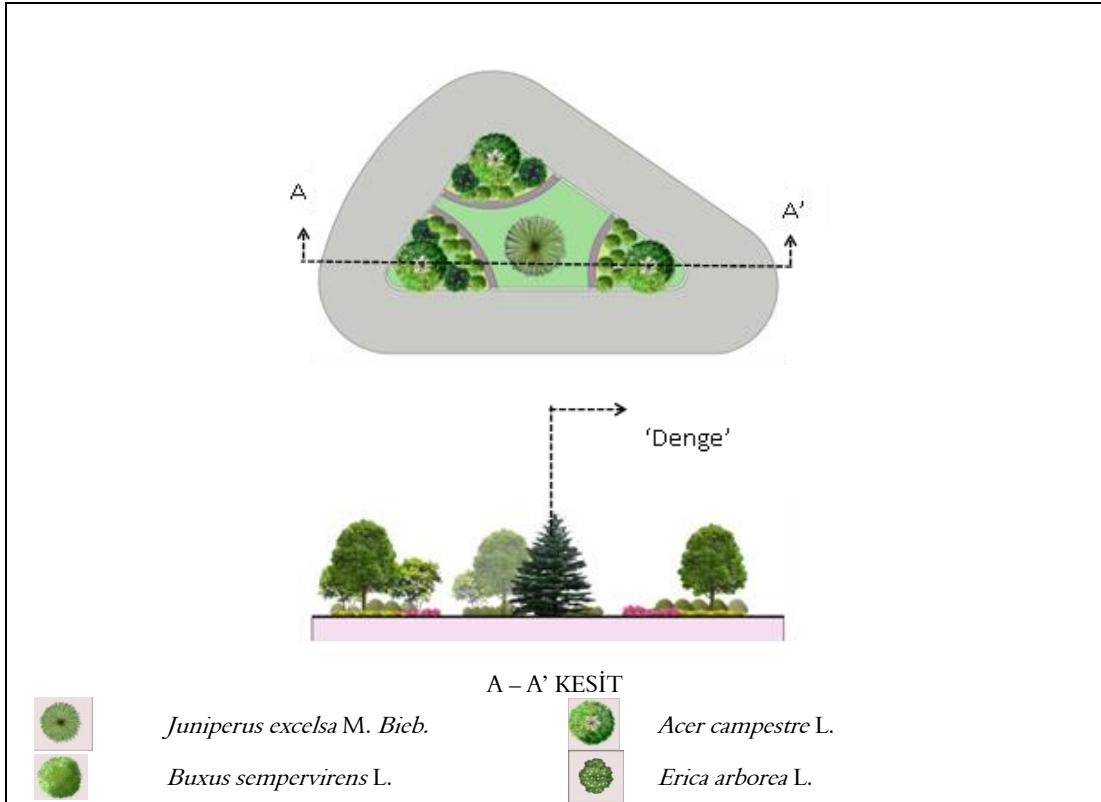
Bitkinin adı	Bitkinin genel özellikleri	Tasarıma katkısı	Fonksiyonellik
<i>Abies nordmanniana</i> <i>subsp. nordmanniana</i>	25-30m boylanır. Geniş konik piramidal bir tepe yaparlar.	Bitkilendirme tasarımında vurgu ve soliter amaçlı kullanılabilir.	Kent iklimi şartlarına dayanıklıdır.
<i>Juniperus communis</i> L. <i>var. saxatilis</i>	30-90cm boylanan bodur çalı formunda yayılıcı bir türdür. Kaba dokulu mavi-gri iğne yapraklar kısa ve sivridir.	Bitkilendirme tasarımlarında harmoni ve kontrast etki yaratmak için kullanılabilirler.	Kaya bahçelerinde kullanılabilir.
<i>Juniperus excelsa</i> M. Bieb.	15-20 m boy 30-50 cm gövde çapı ,8-10 m piramit yada yuvarlak formda tepe çapı yaparlar.	Gri yeşil yaprakları nedeni ile bitkilendirme tasarımlarında renk ve vurgu etkisi sağlar.	Rüzgar perdesi olarak kullanılabilir.
<i>Taxus baccata</i> L.	15-20 m boy ve 10-15 m. Yuvarlakça bir tepe yaparlar. Sık dallı ve sık dokulu kırmızı meyveler vardır.	Tasarımlarda fon etkisi yaratabildiği gibi vurgu elemanı olarakta kullanılır.	Budamaya dayanıklı bir tür olduğundan çit tesisinde tercih edilirler.
<i>Acer campestre</i>	10-15m boy 6m. Tepe çapı yaparlar.3-5 loblu büyük yapraklara sahiptir.	Etkili sonbahar renklenmesi yapan bir tür olduğundan bitkilendirme tasarımında renk ve çeşitlilik yaratır.	Kentsel koşullara dayanıklı rüzgâr perdesi olarak kullanılabilirler.
<i>Fagus orientalis</i> Lipsky.	30-40m boy ve 10 m tepe çapı yaparlar. 5-12 cm boyunda, 3-7 cm genişliğinde açık yeşil renkli yapraklara sahiptirler.	Sonbahar rengi bakımından peyzaj planlamalarda vurgu bitkisi olarak kullanıma uygundur.	Geniş tepe çapı nedeniyle gölge bitkisidir.
<i>Laurus nobilis</i> L.	10 m boy,4 m tepe çapı yaparlar. Herdemyeşil yapraklı ve sık dallıdır.	Kaba dokulu, parlak yüzeyli yaprakları kontrastlık yaratır.	Yeşil çit ya da perde tesisinde kullanılabilir.
<i>Sorbus domestica</i> L.	20 m boy 10m tepe çapı yaparlar. Yuvarlak formcludurlar.	Bitkilendirme tasarımlarında renk ve çeşitlilik etkisi yaratır.	Kök yapısı nedeniyle erozyon kontrolü sağlar.
<i>Sorbus torminalis</i> L. Crantz.	15-20 m boy, 6-8 m çap yaparlar. Yaz başında açan çiçekleri beyaz renklidir, olgunlaşan meyvesi kahverengi olup yenilebilir (Ürgenç, 1992).	Bitkilendirme tasarımlarında çizgisellik, renk, çeşitlilik, form ve denge etkisi yaratır (Bekci, 2010).	Rüzgar perdesi, iklim kontrolü ve hareket kontrolünde kullanılır (Bekci, 2010).
<i>Quercus robur</i> L.	25-3 m boy 15-20 m çap yaparlar. Yaprakları genellikle ters-oval'dır.	Tasarımlarda çizgisellik ve denge yaratır.	Rüzgar perdesi olarak kullanılır.
<i>Ulmus minor</i> Miller <i>ssp. minor</i>	20-30m boy 15-20 m yuvarlak tepe çapı yaparlar. Sonbaharda sarararak yaprak renklenmesi yaparlar.	Sonbaharda etkili bir sararma gösterdiğinden tasarımlarda renk ve form özelliği yaratır.	İklim kontrolünde alle ya da grup şeklinde kullanılır.
<i>Buxus sempervirens</i> L.	2-3m boy yuvarlak sık bir tepe yaparlar. Herdemyeşil yaprakları parlaktır.	Budamaya en elverişli bir tür olduğu için tekrar ve vurgu oluşturur.	Erozyon kontrolü kullanıma uygundur.
<i>Erica arborea</i> L.	3-4 m ye kadar boylanabilen yoğun beyaz çiçekli herdemyeşil bir türdür.	Bitkilendirme tasarımına renk ve çeşitlilik yönünden katkı sağlar.	İklim kontrolünde kullanılabilir.
<i>Ligustrum vulgare</i> L.	3-5 m boylanabilen beyaz çiçekleri kokulu yaprağını döken bir türdür.	Tasarımda sürekli kullanıldığında tekrar ve çizgisellik yaratır.	Hareket ve görsel kontrol sağlar.
<i>Pyracantha coccinea</i> Roemer	1-5 m boylanabilen herdemyeşil beyaz çiçekli dikensiz bir türdür.	Bitkilendirme tasarımında vurgu, renk ve çeşitlilik etkisi oluşturur.	Hareket ve rüzgâr kontrolü sağlar.
<i>Rhododendron ponticum</i> L.	Mor çiçekli, koyu parlak yeşil yaprakları olan 3-4m'lik herdemyeşil bir türdür.	Renk, çeşitlilik ve form etkisi yaratarak tasarıma katkı sağlar.	İklim ve görsel kontrol sağlar.
<i>Bellis perennis</i> L.	Mart ayında açan çiçekleri ile çok yıllık otsu bir türdür.	Tasarımlara renk ve çeşitlilik katar.	Estetik amaçla kullanılır.
<i>Crocus speciosus</i> Bieb. <i>subsp. speciosus</i> Bieb.	Beyaz çizgili mavi mor renkteki çiçekleri ile çok yıllık otsu bir türdür.	Tasarımlara renk ve çeşitlilik katar.	Estetik amaçla kullanılır.
<i>Dianthus anatolicus</i> Boiss.	Çok yıllık kayalık yerlerde yetişen etkili mor çiçeklere sahip bir bitkidir.	Tasarımlara renk ve çeşitlilik katar.	Estetik amaçla kullanılır.
<i>Iris kerneriana</i> ASCHERSON ET SINT. EX BAKER	Çok yıllık otsu bitkidir. Açık sarı, krem renginde olan çiçekleri Mayıs-Temmuz arasında etkilidir.	Tasarımlara renk ve çeşitlilik katar.	Estetik amaçla kullanılır.
<i>Muscari armeniacum</i> LEICHTLIN EX BAKER	Çok yıllık otsu bir türdür. Mart ayında başlayan mavi-mavi mor çiçekleri Mayıs ayı sonuna kadar devam eder.	Tasarımlara renk ve çeşitlilik katar.	Estetik amaçla kullanılır.
<i>Sedum acre</i> L.	Sarı çiçekli 10-20 cm boyunda yayılıcı, gövdeleri sürünücü, çok yıllık herdemyeşil otsu bitkilerdir.	Tasarımlara renk ve çeşitlilik katar.	Estetik amaçla kullanılır.

Kentsel Boşluk Alanlarında Yapılan Bitkilendirme Tasarımlarının Değerlendirilmesi

Seçilen kentsel boşluk alanlarına yapılan swot analizi sonuçlarına göre alanların her biri için uygun bitkilendirme tasarım kriteri (armoni ve kontrast, denge, vurgu, dizi ve çeşitlilik) belirlenerek, öneri bitkilendirme tasarımları yapılmıştır. Bitkilendirme tasarımlarındaki doluluk boşluk oranlarının belirli bir uyum içerisinde kullanılması için herdem yeşil ve yaprağını döken türlerin orantılı bir şekilde kullanımına özen gösterilmiştir. Tasarımların her birinde boylu ağaç, ağaççık, çalı ve yerörtücü kullanılarak bitkiler arasında yumuşak bir geçiş sağlanmıştır. Seçilen kentsel boşluk alanları için yapılan bitkilendirme tasarım kriterleri sırasıyla

I. Alan: Bartın Limanı yolu üzerinde bulunan Karabük ve Zonguldak şehirlerini

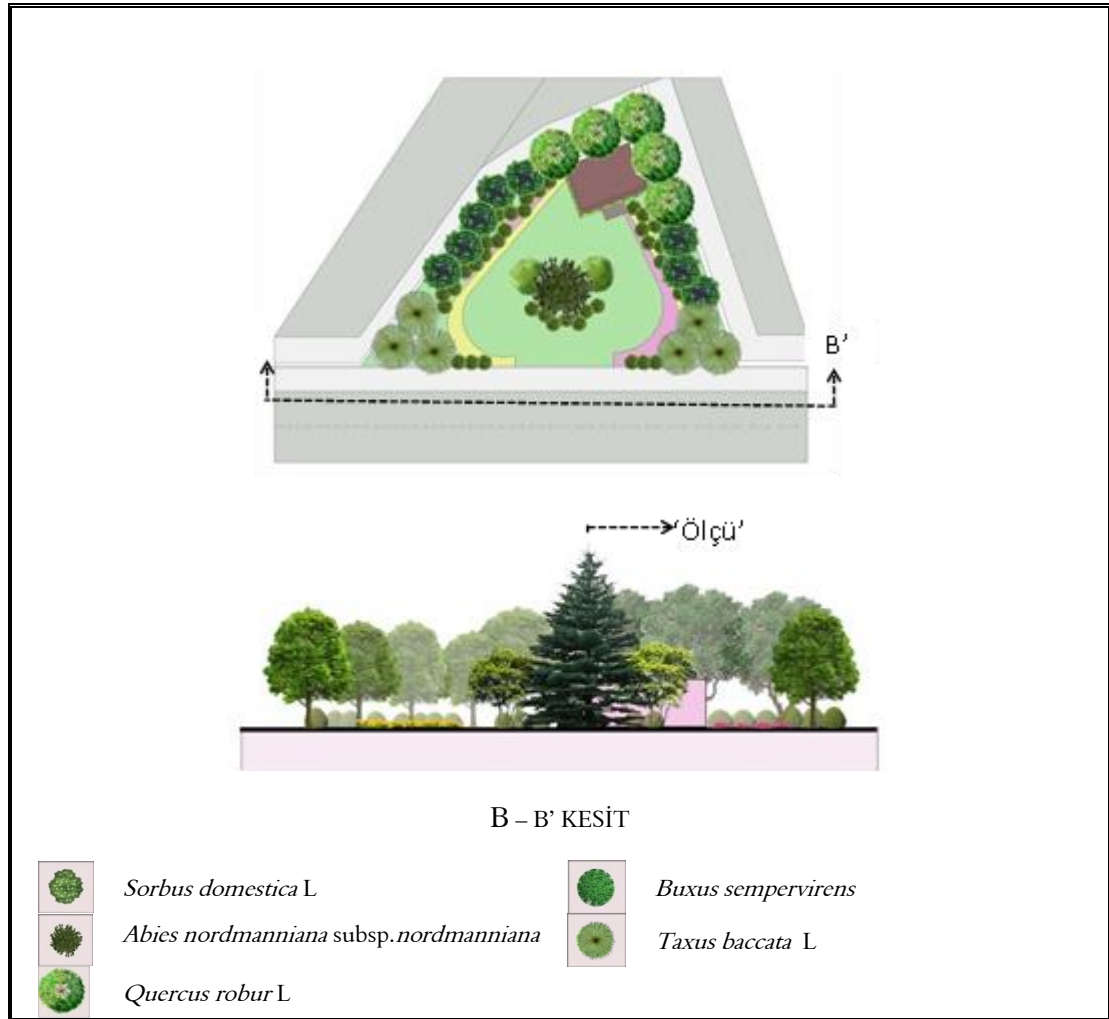
birbirine bağlayan bu alanın görünebilirliği fazla olmasına rağmen görsel kalitesi oldukça zayıftır. İnkum Kavşağı'nı çevreleyen yaya yolu üzerinde bulunması nedeniyle oldukça önemli bir odak noktasında yer almaktadır. Alanın görünümünün estetik açıdan zenginleştirilerek kent kullanıcısı tarafından daha rahat algılanabilmesi için bu alanda; seçilen bitkilendirme tasarım kriterlerinden denge kriteri kullanılmıştır. Denge, vejetasyon kütleleri arasındaki ilişkiden meydana gelmekle birlikte bitkilerin büyüklüklerine, konumlarına ve görsel enerjilerine de bağlıdır. Dengeyi en basit şekilde; Bir mekân içindeki cisimlerin renk, değer doku, yön aralık ve ölçü bakımından denge içinde olması ilkesi olarak tanımlayabiliriz. Denge etkisini renk ve formdan ziyade kitle ve ölçüler oluşturur. Renk ve form dengesi kuvvetlendiren özelliklerdir (Özgüner,2011).

Şekil 2. I. Alan (Bitkilendirme tasarım kriteri 'Denge')

II. Alan: Konutlarla çevrelenmiş önünden araç yolu geçen bu alan Karabük-Zonguldak karayoluna oldukça yakın bir yerde bulunmaktadır. Çevresindeki konutların geçiş güzergâhında bulunan bu alanın görsel kalitesinin düşük olması kent kimliğini de olumsuz yönde etkilemektedir. Alanda bulunan trafonun hiçbir etkinliğe izin vermemesi alanın yalnızca görsel amaçlı kullanımına olanak sağlamaktadır. Bu alanda yapılması

düşünülen bitkilendirme tasarım kriterinden ölçü kriteri kullanılmıştır. Ölçü, göreceli bir kavram olduğu için insanlar tarafından çok kolay anlaşılacaktır. Küçük bitkilerin formları, tekstürleri, çiçekleri ve zarif yaprak karakterleri daha iyi algılanması için bitki kompozisyonunda önde, geniş formlu grup halinde kullanılan bitkiler arkada tarafta kullanılmıştır.

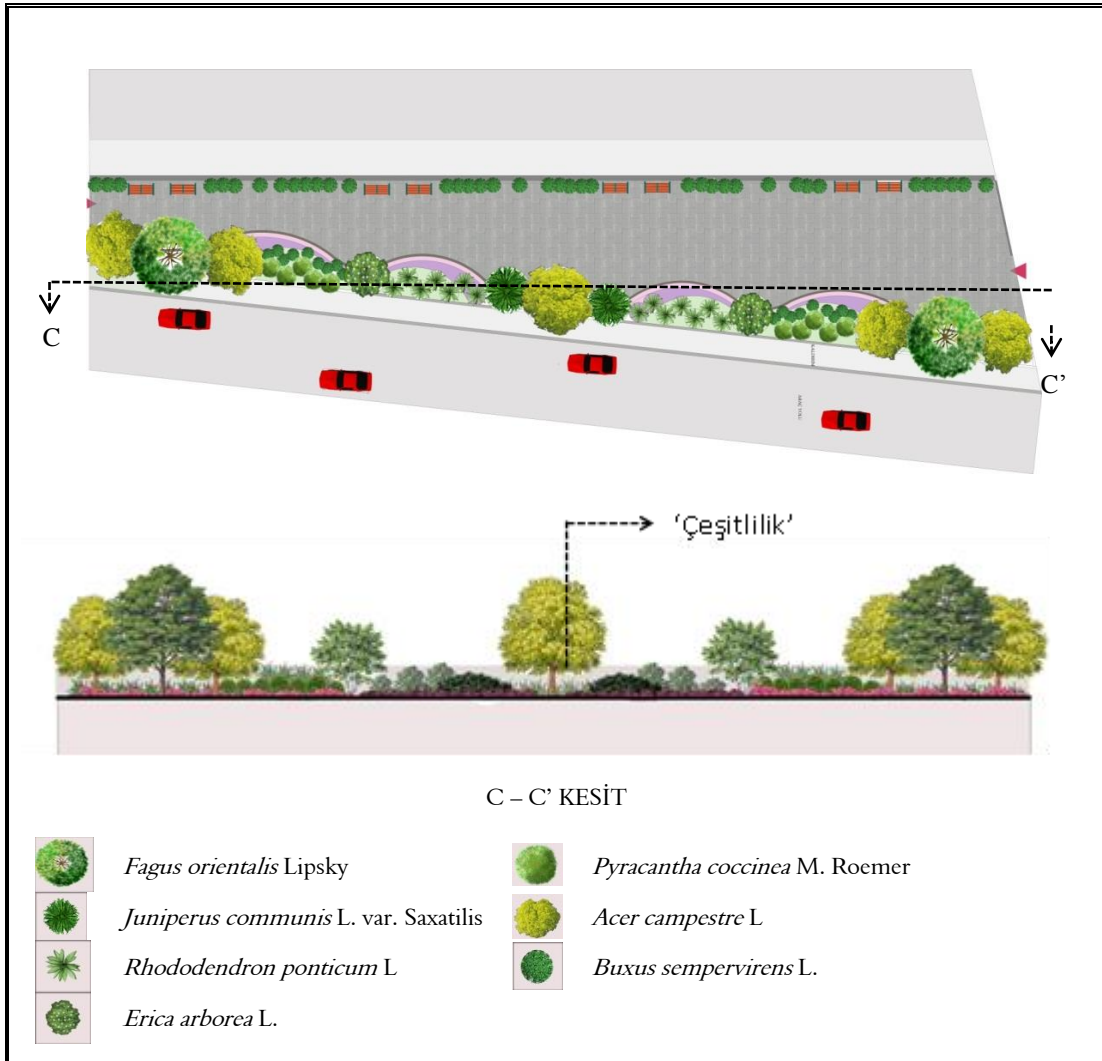
Şekil 3. II. Alan (Bitkilendirme tasarım kriteri 'Ölçü')

III. Alan: Ulaşılabilirliği oldukça kolay olan bu alanın büyüklüğü rekreasyonel aktivitelerin kullanımları içinde uygundur.

Alan içerisinde şimdiye kadar herhangi bir düzenlemenin (yapısal ve bitkisel) yapılmaması alanın işlevsel bir şekilde

kullanılmamasına neden olmaktadır. Alanın hem estetik hem fonksiyonel şekilde kullanılması için yapılan bitkilendirme tasarımında kriter olarak çeşitlilik kriteri kullanılmıştır. Çeşitlilik kriteri esas alınarak yapılan bu bitkilendirme tasarımında seçilen bitkilerin çiçeklenmesi, sonbahar renklenmesi ve tekstürü tasarımda ilk etapta ele alınan unsurların başında gelmektedir. Alanda rekreasyonel etkinlik

olarak oturma ve dinlenme etkinliğine yer verilirken oturma birimlerine görsel bir etki oluşturmak için yapılan sınır bitkilendirmesiyle hem araç yolunun gürültüsü hem de kirliliği engellenmeye çalışılmıştır. Tasarımın bütününde kullanılan çeşitli parçaların (farklı özelliklere sahip bitki türleri) bir araya gelmesiyle kompozisyonda kapsamlı bir denge yaratılmaya çalışılmıştır.

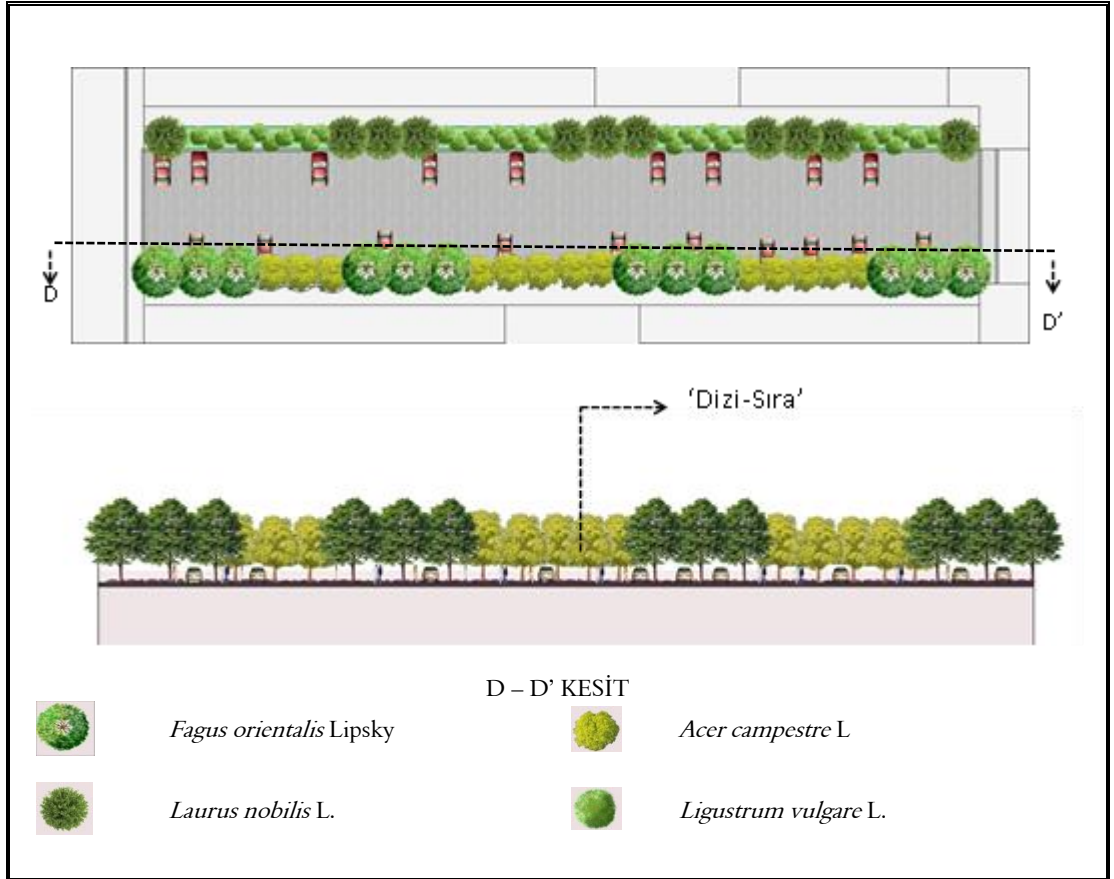
Şekil 4. III. Alan (Bitkilendirme tasarım kriteri 'Çeşitlilik')

IV. Alan: Yapısal yüzeye sahip olması nedeniyle kullanıcılar tarafından otopark

alanı olarak kullanılan bu alan yapılan bitkilendirme tasarımında da

korunmuştur. Alanın otopark ihtiyacı göz önüne alınarak alanda araç eksiltmeye gidilmeden sadece araçların gölgeleme ihtiyaçlarını karşılayacak görsel bitkilendirmeye yer verilmiştir. Yapılan bitkilendirme tasarımında sıra-

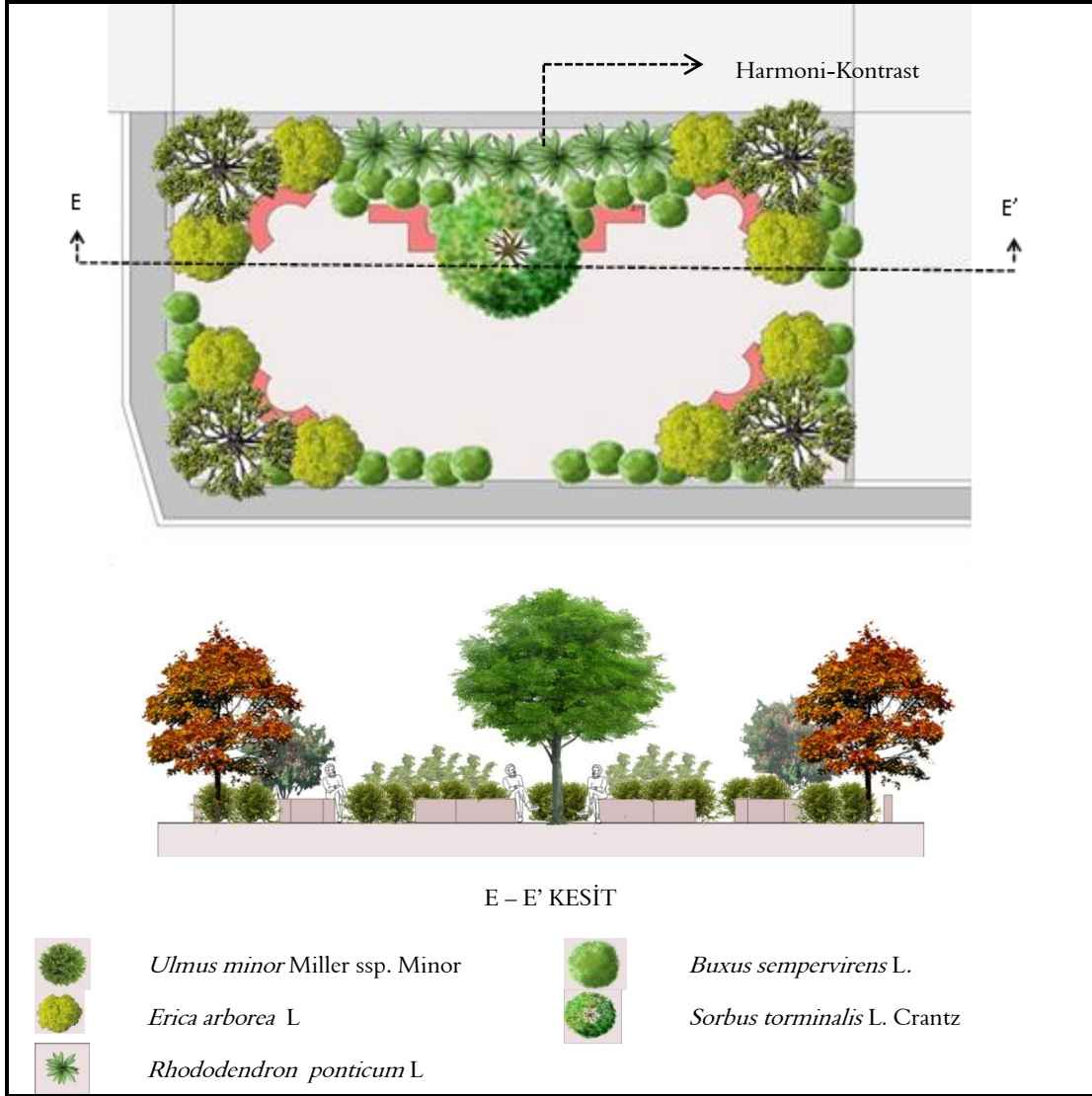
dizi kriteri kullanılmıştır. Farklı türde bitkiler alan içerisinde sürekli bir şekilde kullanılarak alanın görsel kalitesi arttırılmaya çalışılmıştır. Amaç alanın lineerliğini koruyarak alana canlılık kazandırmaktır.

Şekil 5. IV. Alan (Bitkilendirme tasarım kriteri 'Sıra-Dizi')

V. Alan: Eski Terminal' e oldukça yakın olan bu alan atıl olarak kalmış bir dinlenme alanıdır. Alan içerisinde yapılan yanlış bitkilendirmeler ve alanın bakımsızlığı dikkate alındığında kullanıcılar tarafından tercih edilmediği görülmektedir. Alanın oturma ve dinlenme ihtiyacını karşılaması dikkate alınarak yapılan bitkilendirme tasarımında harmoni ve kontrastlık kriteri kullanılmıştır. Alanın monotonluğunu kırmak için seçilen harmoni ve kontrastlık kriteri ile benzerlik ve farklılıklar aynı

zamanda kullanılarak estetik etkiler arttırılmaya çalışılmıştır. Yapılan tasarımda harmoni dinginlikteki huzuru, kontrastta çelişki içermeyen çekiciliği yaratmada kullanılmıştır. Dünyada her şey benzer ya da farklı açılardan algılandığından dolayı harmoni ve kontrastlık birlikte kullanılmalıdır. Bitkilendirme tasarımlarında birlikte çok güçlü bir etki yaratabilirler. Bu etki tasarımda bitkilerin çiçek ya da yaprak renkleri, sonbahar renklenmesi, habitusu ve tekstürü şeklinde ele alınmıştır.

Şekil 6. V. Alan (Bitkilendirme tasarım kriteri 'Harmoni-Kontrast')

SONUÇLAR

Kentsel boşluk alanları kentin kimliğini yansıtan en önemli unsurlardır. Günümüzde kent ile ilgili tüm politikalar yenileme ve iyileştirme sorunlarının çözümüne yönelik yaklaşımları içermektedir. Kentlerin sosyal ve kültürel yapılarını desteklemeye yönelik yapılan rehabilitasyonlar, kent kullanıcılarını psikolojik olarak olumlu yönde etkilemektedir. Bu sorunlar dikkate

alınarak yapılan bitkilendirme tasarımları ile Bartın kent kimliği güçlendirilmeye çalışılmıştır. Yapılan bitkilendirme tasarımlarında, kullanılan doğal türler ve tasarım kriterleri ile kent kullanıcılarına imkânlar sunularak kent kimliğinin kalitesi artırılmaya çalışılmıştır.

Öncelikle kent içerisindeki mevcut kentsel boşlukların kullanıcıya nasıl olanaklılıklar sunduğu tespit edilerek bitkilendirme tasarım yaklaşımları belirlenmelidir.

Belirlenen yaklaşımlar doğrultusunda kentsel gelişme mekânı içerisinde kullanım değerini yitirerek atıl duruma gelmiş bu mekânlarda yapılan bitkisel tasarımlarda doğal türlerin kullanımı ile iklimsel şartlara adaptasyon sorunu gözetmeksizin uzun süreli geri kazanım hedeflenmelidir. Böylelikle sürdürülebilir kentsel gelişmeye yönelik kent kullanıcısının kullanımına uygun öneriler geliştirilmiştir.

KAYNAKLAR

- Ansoff HI (1987) Corporate Strategy, revised edition, Penguin Books.
- Aruninta AN (2002) The Development of a Public Land Management Policy for Under-utilized Space in Bangkok, PhD Dissertation Proposal, Bangkok: Asian Institute of Technology
- Bekci B (2012) The Investigation of Transportation Axes with Respect to Accessibility for People Having Disability: The Case of The Bartın City, Journal of the Bartın Faculty of Forestry, Vol:14, pp.26-36
- Bekci B (2010) The Production of Wild Service Tree (*Sorbus torminalis* L. Crantz), which has Potential of Assessing in Landscape Architecture, by Using Vegetative and Generative Methods' Black Sea Technical University, Graduate School of Natural and Applied Sciences, Department of Landscape Architecture, Ph.D. Thesis, Trabzon, Turkey. (in Turkish).
- Brooksbank R (1996) The basic marketing planning process: a practical framework for the smaller business, Journal of Marketing Intelligence & Planning, Vol 14, 4, P 16-23.
- Booth N (1990) Basic Elements of Landscape Architectural Design, Waveland Press, Inc.Illinois, USA, 315
- Carpenter PL, Walker TD (1990) Plants in the Landscape, W.H. Freeman and Company, ISBN: 0-7167-1808-1, Second Edition, Newyork, Oxford, 401
- Cengiz B (2008) A Research on the Evaluation of the Bartın River and Its Vicinity in the Urban Open and Green Areas System Concept, Graduate School of Natural and Applied Sciences, Department of Landscape Architecture, Ph.D. thesis, Ankara, Turkey. (in Turkish)
- Cengiz B (2012) Streetscape Design Proposals for Urban Ecological Greenway Planning in Bartın, Turkey, Journal of the Bartın Faculty of Forestry, Vol:14, pp.120-135
- Cırık U (2005) A Design Problem Of Under-Utilized Spaces: The Case of ANKARA-Old Industrial District, In Partial Fulfillment of the Requirements For the Degree Master of City Planning in Urban Design, The Graduate School of Natural and Applied Sciences of Middle East Technical University,Ankara, Turkey
- Davis PH, Mill RR, Tan K (1988) Flora of Turkey and the East Aegean Islands. Vol. 10, Edinburg University Press, Edinburg
- Dee C (2001) Form and Fabric in Landscape Architecture, Spon Press, London
- Grönlund Bo (1994) "Filling the Void of Urbanity"
- Gültekin E (1990) Bitki Kompozisyonu, Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Ders Kitabı, No:10, Adana
- Karaşah (2012) Trabzon ve Bazı İlçelerinde Kent Dokusundaki Bitkilendirme Tasarımlarının Ölçü-Form Açısından İrdelenmesi, Bartın Orman Fakültesi Dergisi 2012, Cilt: 14, Özel Sayı, 1-11,Bartın, Türkiye
- Konaklı N, Önder S (2005) Arboretum kavramı ve Selçuk Üniversitesi kampüs alanı için arboretum oluşturulması üzerine bir araştırma, Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 19(35), s:16-29
- Leszczynski N.A (1999) Planting the Landscape-A Professional Approach to Garden Design, John Wiley&Sons. Inc., New York
- Moore NM (2002) From Indigenous Industry to Foreign Finance: the Changing Face of Dublin Docklands
- Özgüner H (2011) Bitkisel Tasarım İlkeleri-2 Ders Notları, Süleyman Demirel Üniversitesi, Orman Fakültesi, Isparta, Türkiye
- Robinson N (1992) The Planting Design Handbook, Gower Publishing Company Limited Gower House Craft Road Aldershot Hampshire GU11 3HR, England, 271p
- Scarfone SC (2007) Professional Planting Design An Architectural and Horticultural Approach for Creating Mixed Bed Plantings, John Wiley&Sons. Inc.,Hoboken, New Jersey. 272p
- Smardon RC (1990) Perception Aesthetics of The Urban Environment: Review of The Role of Vegetation, Landscape and Urban Planning, 19(1990), Elsevier Science Pub.B.V., Amsterdam, p:105-120
- Trancik R (1986) "Finding Lost Space", New York: Van Nostrand Reinhold